

УДК: 37.037

С. С. Єрмаков, І. В. Кривенцова

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ» У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

© Єрмаков С. С., 2015

<https://orcid.org/0000-0002-5039-4517>

© Кривенцова І. В., 2015

<https://orcid.org/0000-0001-6931-3978>

У роботі проаналізовано сучасний стан фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Наведені оптимальні форми викладання цієї навчальної дисципліни з урахуванням реформ вищої освіти України. Студентська молодь як генофонд нації, культурний, науковий та оборонний потенціал України, гостро потребує підтримки держави щодо збереження та зміцнення її здоров'я. Студентський спортивний рух є окремою ланкою спортивного зростання в світовому Олімпійському русі. Завдяки цілям професійно-прикладної фізичної підготовленості фахівців різних спрямувань виділено окремі групи за важливістю фізичного виховання. Це навчальні заклади педагогічного, медичного та технічного спрямувань. У світі реформ вищої освіти відповідальність за здоров'я та професійну спрямованість фізичної культури майбутніх фахівців повністю покладається на керівництво навчальних закладів. Відміна обов'язкових занять з фізичного виховання ставить під сумнів статус та саме існування спеціалізованих кафедр. Доведено, що існуючий соціально-економічний стан країни та населення зумовлює обов'язковість занять з фізичного виховання та охоплення цією діяльністю всіх студентів.

Ключові слова: студенти, навчальна дисципліна, фізичне виховання, здоров'я, нація, генофонд.

Єрмаков С.С., Кривенцова І.В. Перспективы развития учебной дисциплины «Физическое воспитание» в высших учебных заведениях Украины.

В работе проанализировано современное состояние физического воспитания в высших учебных заведениях. Приведены примеры оптимальных форм преподавания данного предмета с учетом реформирования высшего образования в Украине. Студенческая молодежь как генофонд нации, культурный, научный и оборонный потенциал Украины, остро нуждается в поддержке со стороны государства относительно сохранения и укрепления ее здоровья. Студенческое спортивное движение это отдельное звено спортивного роста в мировом олимпийском движении. Благодаря целям профессионально-прикладной физической подготовленности специалистов различных направлений можно выделить отдельные группы по степени важности физического воспитания. Это учебные заведения педагогической,

медицинской и технической направленности. В свете реформ высшего образования ответственность за здоровье, физическую подготовленность и профессиональную направленность физической культуры личности будущих специалистов полностью лежит на руководстве учебных заведений. Отмена обязательных занятий физическим воспитанием ставит под сомнение статус и существование специализированных кафедр. Доказано, что современное социально-экономическое состояние страны и населения требует обязательной формы занятий физическим воспитанием и спортом, а так же полным охватом студенческой молодежи.

Ключевые слова: студенты, учебная дисциплина, физическое воспитание, здоровье, нация, генофонд.

Iermakov S.S., Kriventsova I.V. Prospects for the development of the discipline "Physical Education" in the higher educational institutions of Ukraine.

The paper analyzes the current state of physical education in the higher education institutions. Here there are the examples of the best forms of teaching this subject taking into account the reformation of higher education in Ukraine. The student's youth as a nation gene pool, cultural, scientific and defensive capacity of Ukraine, is in great need in support from the state concerning preservation and strengthening of its health. The student sports movement is a separate unit of the sports growth in the world Olympic movement. Grace to the goals of professionally-applied physical fitness experts in different areas, certain groups in order of physical education importance can be identified. These are educational, medical and technical focused institutions. The management of educational institutions is responsible for the health, the physical fitness and the professional orientation of the future physical training specialists in connection with the reform of the higher education. The cancellation of physical education classes calls into question the status and existence of specialized chairs. It is proved that the current socio-economic condition of the country's population requires mandatory forms of study of physical education and sports, as well as full coverage of students.

Key words: students, educational subject, physical education, health, nation, genetic pool.

Вступ. Важливе значення у вихованні життєво необхідних та професійних якостей людини займає фізичне виховання. Разом с тим за останні часи спортивна спільнота виказує стурбованість ситуацією що склалася навколо навчальної дисципліни «Фізичне виховання» у вищих навчальних закладах України. Сьогодні, на ряду з іншими актуальними питаннями сфери фізкультурної освіти населення, постає питання організації фізкультурно-спортивної роботи у закладах вищої освіти, ролі кафедр фізичного виховання та спортивних клубів, вибору форм занять фізкультурно-спортивною діяльністю зі

студентською молоддю, а також самого існування навчальної дисципліни «Фізичне виховання» у більшості вищих навчальних закладах України.

Значення фізичної культури і її цінностей в житті окремої людини та суспільства в цілому загальноновизнане. Постійно досліджується її вплив на стан фізичного розвитку, рівень якості життя, здатність усувати негативний вплив урбанізованого соціального середовища. Разом з тим, студентська молодь як генофонд нації, культурний, науковий та оборонний потенціал України, гостро потребує підтримки держави щодо збереження та зміцнення її здоров'я.

Зазначений аспект досліджується у різних напрямках, які можна об'єднати у здоров'язбережувальну педагогічну систему вищого навчального закладу, а саме: підвищення рівня фізичної підготовленості студентів (Єрмаков С.С., 2013; Носко М.О., 2010, Кривенцова І.В., 2013, Булатова М.М., 2004; Бурень Н.В., 2007 та ін.); формування фізичної культури особистості фахівців (Візітей Н.Н., 2005; Видрін В.М., 2006; Лубишева Л.І., 2001; Круцевич Т.Ю. 2008, 2010; Кривенцова І.В., 2011 та ін.); психо-фізіологічні особливості спортивного тренування молоді (Запорожанов В.О., 2013; Козіна Ж.Л., 2011 та ін.), тощо.

Разом с тим тенденція щодо негативних змін соціально-економічного життя в країні, реформування вищої освіти змушує шукати відповідні підходи до організації фізичного виховання у вищій школі.

Робота виконана у відповідності до плану НДР Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи. *Метою* роботи є наукове обґрунтування пошуку оптимальних форм викладання навчальної дисципліни «Фізичне виховання» у вищих навчальних закладах в світі сучасних реформ вищої освіти України. Дослідження проводилось за допомогою теоретичного аналізу та синтезу нормативно-правових документів у сфері освіти, наукової літератури, досвіду роботи з фізичного виховання науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів.

Результати дослідження. Фізичне здоров'я молоді знаходиться у тісному взаємозв'язку з його духовним здоров'ям. Українці завжди були фізично розвиненою нацією. Недаремно усім відомий вислів «Бажаю тобі козацького духу та здоров'я» відображав систему загартовування духа і тіла українців. За останні роки гіподинамія, як наслідки розвитку науково-

технічного прогресу, впливу генномодифікованих продуктів харчування, негативних змін в екології сприяла погіршенню якості життя молоді. У багатьох сучасних публікаціях наводяться факти значного зниження рівня здоров'я, фізичної підготовленості та поширення психологічного дискомфорту населення. Фізичне виховання студентської молоді в Україні тривалий час було обов'язковою дисципліною. Це сприяло забезпеченню соціального замовлення суспільства на всебічно розвинену гармонійну особистість фахівця, який має високий рівень здоров'я, необхідну фізкультурну освіту та фізичну підготовленість, спроможного до фізичного удосконалення, щоб відповідати вимогам освітньо-кваліфікаційній характеристиці спеціальностей. У той же час, відомо, що студентський вік є найбільш сприятливим для розвитку та підтримки всіх фізичних якостей, особливо сили та витривалості. Цей вік є періодом найбільшого спортивного злету, виконання спортивних нормативів у багатьох видах спорту. До цього слід додати, що студентський спортивний рух – один з потужних в світі, що доведено престижністю участі збірних команд країн у Всесвітніх Універсіадах, як окремої ланки спортивного зростання в світовому Олімпійському русі.

Відміна наказу МОН України № 642 від 09.07.2009 р. «Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента», поки ще не має додаткового розпорядження, повинно повернути нас до наказу МОН України № 4 від 11.01.2006 р. де фізичне виховання передбачено як обов'язкова дисципліна в обсязі 4 години на тиждень для всіх курсів, окрім випускного семестру. В цьому наказі закріплено положення, що безпосередньою організацією навчально-виховного процесу з фізичного виховання та його спеціалізованих напрямів у ході навчального процесу і в позанавчальний час здійснює кафедра фізичного виховання.

Згідно з навчальною програмою для ВНЗ України (затвердженою наказом МОНУ № 757 від 14.11.2003р.) [1], яка стала базовою для всіх вузів, мета навчальної дисципліни «Фізичне виховання» – послідовне формування фізичної культури особистості фахівця. В програмі чітко визначено обов'язковий для студентів обсяг фізкультурних знань, рухових вмінь та навичок, рівень розвитку фізичних якостей.

Головними критеріями ефективності даної навчальної дисципліни є:

- знання і дотримання здорового способу життя;

- основи організації і методики найбільш ефективних видів і форм раціональної рухової діяльності й уміння застосовувати їх на практиці;
- основи методик оздоровлення і фізичного удосконалювання традиційними і нетрадиційними засобами та методами фізичної культури;
- основи професійно-прикладної фізичної підготовки й уміння застосовувати їх на практиці;
- навичка до щоденних занять фізичними вправами;
- систематичне фізичне тренування за оздоровчою або спортивною спрямованістю;
- поінформованість про цінності фізичної культури і спорту, тощо.

Лозунг «Здорова людина – здорова нація» діє у переважній більшості країн світу. Майже всі нормативні акти гарантують право людини на здоров'я та здоровий спосіб життя. Новий Закон України про освіту декларує, що «Україна визнає освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного розвитку суспільства» (ст.4, п.1). А новим Законом про вищу освіту передбачається збільшення повноважень та самостійності для вищих навчальних закладів України, саме тому зростає відповідальність керівників навчальних закладів за підготовку усебічно розвиненої особистості фахівця. Завдяки цілям професійно-прикладної фізичної підготовленості фахівців різних спрямувань можна виділити окремі групи за важливістю фізичного виховання. Це навчальні заклади педагогічної, медичної та технічних спрямувань.

Пріоритетним має бути педагогічне спрямування. Саме педагоги своєю професійною діяльністю закладають життєві цінності майбутнім поколінням. Від того на скільки була сформована у вузі особистісна фізична культура вчителя залежить його здатність передати свої навички здорового способу життя, культури рухів, цінності здоров'я своїм учням. Тому значно зростає актуальність фізкультурно-спортивної роботи в педагогічному навчальному закладі, постає необхідність проводити максимальну кількість фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів, навчати студентів *організації* туристичних походів, *проведенню* рухливих ігор з різними віковими категоріями населення, *самостійно проводити* фізкультурні паузи та фізкультурні хвилинки на уроках, *підбирати вправи* для корегування постави учнів, сформувати у майбутніх вчителів розуміння важливості фізкультурно-спортивної діяльності для здорового, активного та повноцінного життя людини. Всі ці навички може

забезпечити саме спеціалізована навчальна дисципліна. Вони є життєво необхідними, особливо у житті сучасного педагога як того кому доводиться багато часів поспіль стояти в класі, готуватися до уроків, вести класне керівництво, організовувати і наповнювати вільний час учнів, проводити фізкультурні заходи у таборах відпочинку. При малокомплектних школах вміти поєднувати викладання свого предмету і предмету «Фізична культура».

За всі часи та епохи фізичне виховання, як навчальна дисципліна і складова виховання, формувалося у змісті, цілях, принципах, методах та інше протягом багатьох століть. Історично відомо, що, як важливий компонент загальної культури та професійної підготовки студентів фізичне виховання переважно було обов'язковим на протязі усього терміну навчання і входило окремим розділом гуманітарного циклу до навчальних планів. Значення цієї дисципліни відбувається через гармонізацію духовних та фізичних сил, формування таких загальнолюдських цінностей, як здоров'я, фізичне та психічне благополуччя, фізичне вдосконалення [6].

Як стверджується у всіх фахових підручниках, фізичне виховання у вищих педагогічних навчальних закладах – це фахова спеціальність спеціалізованих факультетів, а для всіх інших факультетів з одного боку – обов'язкова навчальна дисципліна гуманітарного циклу, з іншого – фізкультурно-спортивна діяльність. Всесвітні універсиади відбуваються регулярно кожні два роки, відповідно у всіх країнах проводяться вибіркові тури та попередні етапи. Майже всі навчальні заклади проводять внутрішні Спартакіади для популяризації спорту та залучення до активного способу життя студентської молоді, виховання моральних якостей особистості.

Надзвичайно важливою для якості проведення фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи є матеріальна база. В Україні небагато вищих навчальних закладів, котрі мають власні спортивні комплекси з сучасним обладнанням, які відповідають всім санітарно-гігієнічним нормам та мають можливість одночасно приймати (вмістити) усіх бажаючих займатися різними видами фізкультурно-спортивної діяльності. Для занять з водних видів спорту потрібен басейн; для легкої атлетики – манеж, стадіон, або легкоатлетичні ядра та бігові доріжки; тренажерні зали; для ігрових видів спорту – ігрові зали зі спеціалізованим покриттям; для різних видів гімнастики – зали з відповідним обладнанням та предметами; для боротьби – татамі; для різних видів аеробіки,

хореографії, тощо – зали з дзеркалами і таке інше. Безперечно, студенти потребують просторих роздягалень, душових з гарячою водою. На превеликий жаль у більшості навчальних закладів їх недостатньо і відсутні перспективи швидко все це побудувати. Проте всі навчальні заклади мають свій досвід оптимальної організації системи та форм проведення фізичного виховання з урахуванням власних можливостей. І в той же час, неможна відходити від якості формування професійної фізичної культури особистості майбутніх фахівців. Не всі навчальні заклади вищої освіти мають спортивні клуби. Як правило вони створюються при кафедрах фізичного виховання і організують спільну діяльність. Переважно завданнями секційної роботи спортивних клубів є організація дозвілля. Робота тренерів не може замінити роботу викладачів фізичного виховання оскільки вони несуть дещо іншу спрямованість. Мета тренера – надати конкретному студенту допомогу у фізичному розвитку, заповнити його дозвілля. Мета викладача – навчити молодого фахівця опанувати сферу фізичної культури для особистого та професійного майбутнього.

Спираючись на багаторічний досвід викладання фізичного виховання, враховуючи низьку якість проведення уроків фізичної культури у багатьох сучасних школах, намагання деяких батьків звільнити дитину від цих занять, свідомий вибір молоді на користь комп'ютерних ігор, лінь, комплекси, небажання гаяти час на заняття фізичними вправами, не розуміння цінностей фізичної культури і спорту, що підтверджує низький рівень сформованості фізичної культури особистості школярів, маємо сумніви щодо самостійного вибору цієї навчальної дисципліни студентами.

Враховуючи відновлювальне та рекреаційне значення фізичного виховання пропонуємо залишити навчальну дисципліну «Фізичне виховання» як обов'язкову дисципліну, або як дисципліну за вибором навчального закладу.

Висновки. У зв'язку зі значним рівнем захворюваності сучасної молоді, умов їхнього побуту, гіподинамії, погіршення показників фізичного розвитку та стану здоров'я вважаємо недоцільним виведення навчальної дисципліни «Фізичне виховання» з навчальних планів і необхідним охоплення 100% студентів фізкультурно-спортивною діяльністю. Клубна форма роботи за бажанням студентів може охопити не більше 25%, що не сприятиме формуванню якості підготовки конкурентоспроможних фахівців.

Сукупність предметів навчальних планів, за винятком фізичного виховання, не передбачає формування у молоді стійкої потреби у власному фізичному вдосконаленні і тільки фізичне виховання є способом профілактики захворювань та оздоровлення без ліків.

Сучасні умови зниження фізичного здоров'я молоді відбиваються і на зниженні її духовного потенціалу. Існуючий соціально-економічний стан країни та населення зумовлює обов'язковість занять з фізичного виховання в вищій школі.

Література

1. Навчальна програма для вищих навчальних закладів України, затверджена наказом МОН України № 757 від 14.11.2003р.

2. Наказ МОН України №4 від 11.01.2006 р. Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах.

3. Наказ МОН України №642 від 09.07.2009р. Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента.

4. Ермаков С.С., Кривенцова И.В., Миненок А.А. Особенности физического воспитания студентов специальной медицинской группы в педагогическом вузе // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Серія: педагогічні науки. Фізичне виховання і спорт. – Чернігів : ЧДПУ, 2013. – Вып. 107. – Т. 2. – С. 193-197.

5. Кривенцова І.В. Дослідження сформованості фізичної культури особистості майбутніх педагогів на початку першого року навчання // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2012. – № 12. – С. 65-69.

6. Кривенцова І.В. Становлення фізичного виховання у вищих педагогічних навчальних закладах // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. праць. – Харків: ХДАДМ (ХХІІІ), 2009. – №7. – С.88-92.

7. Носко М.О. Теоретико-методичні аспекти зміцнення фізичного здоров'я учнівської та студентської молоді / М.О.Носко, С.С.Єрмаков, С.В.Гаркуша // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Серія: педагогічні науки. Фізичне виховання і спорт. – Чернігів: ЧДПУ. – 2010. – № 96. – С. 243-247